

8. Shvets' R. Yu. (2019) Advokatura na ukrayins'kykh zemlyakh u skladi Rosiys'koyi imperiyi. *Porivnyal'no-analitychne pravo*, no 6, pp. 498–501 [in Ukr.].

ABSTRACT

Oleksandra Nestertsova-Sobakar. Participants in the procedure and evidence in the civil judicial proceedings. The study deals with the peculiarities of the status of participants in civil proceedings in the Ukrainian Cossack state, as well as the main groups of evidence used in Ukrainian courts in accordance with contemporary sources of law, which contained procedural rules and were used by courts. It is noted that due to the historical political situation in the Hetmanate, sources of Polish and Lithuanian law (for example, Lithuanian statutes), hetman's powers, Russian law were used on its lands, and traditionally for a long time customary law, Cossack customary law. Characteristic features of the civil process, which began orally or in writing, were considered.

The parties could be men from 18 and women from 14. In the Hetmanate there was an institution of representation of the party as a defender and lawyer, as well as parents or relatives. It is stated that procedural legal capacity did not extend to slaves, persons deprived of honor, excommunicated, exiles, and procedural legal capacity was not possessed by children, mentally ill, deaf or dumb, women who did not have a husband or guardian, and minors (men up to 18 years and women up to 14 years).

The norms of the Lithuanian Statute of 1588 concerning the status of the party's representative, his role in the process, the grounds on which a person could not become a party's representative (court employee, clergyman's representative) are revealed. The main groups of evidence are covered, namely the personal testimony of the parties (in which the testimony of a person who had a higher legal status than the other party in court was considered more reliable), the testimony of witnesses, the conditions under which a person cannot be a witness, categories of witnesses ordinary and official), features of the use of religious oath as evidence, the involvement of written documents.

Keywords: *civil proceedings, sources of law, Lithuanian statute, Russian legislation, oath, party representative, witness testimony.*

УДК 340

DOI 10.31733/2078-3566-2021-2-41-46

Андрій РИБАЛКІН[©]
кандидат юридичних наук,
доцент

Марія ТАРАНІНА[©]
студентка

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Досліджено політичну корупцію як одну з найбільших загроз національній безпеці України. Досліджено сучасний стан корумпованості нашої держави відповідно до статистичних показників міжнародних незалежних організацій. Визначено детермінанти політичної корупції, зокрема: безпосередньо політичні, правові та управлінські. Проаналізовано нормативно-правові акти у сфері запобігання і протидії корупції в Україні. Визначено суб'єктів протидії корупції у нашій державі. На основі виконаного аналізу запропоновано додати до переліку уповноважених суб'єктів інститути громадянського суспільства для підвищення довіри населення до органів публічної влади, а також для постійного контролю й нагляду.

Ключові слова: *корупція, національна безпека, Конституція, права та свободи, політика.*

Постановка проблеми. Питання політичної корупції як загрози національній безпеці є одним з найбільш актуальних та проблемних в Україні. Загалом політична система є прикладом динамічної, багатокomпонентної моделі. В ній виникають і функціонують різноманітні інститути, які мають більш чи менш важливе значення для держави та особи, можуть здійснювати стабілізаційну або, навпаки, руйнівну дію. Прикладом останньої є деструктивний інститут політичної корупції, який увиразнює політичний процес і водночас характеризує

© Рибалкін А. О., 2021
kafedra_zpd@ukr.net

© Тараніна М. В., 2021
jurf@dduvs.in.ua

більшою чи меншою мірою будь-яку сучасну державу. Ефективна протидія політичній корупції потребує адекватної державної стратегії, підкріпленої відповідною тактикою, дієвими за конкретних умов технологіями. Для конструювання такої стратегії протидії корупційним проявам у політиці потрібні всебічне наукове осмислення, аналіз сутності та особливостей прояву політичної корупції.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблему запобігання та протидії корупції аналізують вчені в різних галузях науки, у тому числі: правознавці, політологи, соціологи, психологи, державні управлінці та ін. Зокрема, проблеми запобігання та подолання корупції аналізують: Л. Багрій-Шахматов, О. Банчук, І. Бачинський, В. Белік, В. Берзнер, О. Кальман, М. Камлик, С. Клімова, І. Козьяков, О. Костенко, В. Кузьменко, О. Куриленко, В. Литвиненко, О. Лук'янов, О. Маркеева, М. Мельник, О. Михайльченко, Є. Невмержицький, А. Новак, Ю. Рубинський, О. Рябченко, А. Савенков, С. Серьогін, О. Сінчук, Л. Ситник, Є. Скулиш, В. Соловійов, А. Суббот, В. Трепак, Т. Ульбашев, М. Фоміна, М. Хавронюк, Н. Ченшова, О. Юрченко, С. Яковенко, М. Ярошенко, І. Яцків та ін. Однак сьогодні відсутній системний аналіз проблем запобігання політичній корупції в Україні як основи формування політики безпеки.

Мета статті: здійснити комплексний аналіз політичної корупції як загрози національній безпеці України.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки України» сьогодні основними реальними та потенційними загрозами національній безпеці України, стабільності в суспільстві з-поміж інших є поширення корупції в органах державної влади, зрощення бізнесу й політики, організованої злочинної діяльності [12]. Упродовж останніх років тема політичної корупції в Україні набула особливої актуальності. Масштаб поширення цього явища в політичних і владних інститутах дає змогу характеризувати політичну корупцію як невід'ємну деструктивну складову їх діяльності.

Згідно з результатами, які були висвітлені Transparency International Ukraine, було зазначено, що у 2020 році Україна посідала 117-те місце поміж 180 інших країн за індексом сприймання корупції. Україна було піднялася на 3 бали більше і одержала 33 бали зі 100 можливих. У рейтингу Україна знаходилася на рівні таких країн, як: Непал, Єгипет і Замбія. Відповідно до даних Transparency International, ситуація 2020 року була краще, ніж у 2019 році. Тоді наша держава посідала та поділяла 26-129-те місце з такими країнами: Джібуті, Азербайджан і Киргизстан. Лідерами 2020 року згідно з Індексом були: Данія і Нова Зеландія, ці країни взяли аж по 88 балів. Наприкінці списку все ж таки залишалися Сомалі (12), Південний Судан (12) і Сирія (14) [1].

Ускладнений характер питання забезпечення безпеки виявляється в різних за змістом понятійних категоріях, розроблення яких вбачає як диференційований, так і інтегральний підходи на основі використання комплексних даних таких галузей, як: філософія, право, історія, соціологія та інших галузей наукового знання як теоретико-методологічної основи пізнання [2, с. 12]. Взагалі безпеку можна визначити як найбільш важливе соціальне благо, що відповідає інтересам та бажанням людей і є однією із найбільш необхідних умов функціонування суспільства загалом [4].

Юридично формалізованим проявом безпеки особистості є право особи на безпеку, що варто розуміти як правову можливість особистості як суб'єкта права зберегти свій стан безпечної життєдіяльності у вигляді забезпечених і охоронюваних державою вимог на самостійну реалізацію нею своїх життєво важливих потреб та інтересів будь-якого характеру [6, с. 8].

Звернувшись до такої дефініції, як політична корупція, варто зазначити, що сьогодні у багатьох демократичних, правових та соціальних державах провадиться активна державна політика для боротьби з корупцією, у тому числі з політичною. Поширення корупційних дій у системі органів публічної влади свідчить про незабезпечення в діяльності цих органів принципів верховенства права, прозорості, відкритості та доброчесності.

Рівень і масштаби корупції в Україні, ефективність протидії корупційним процесам великою мірою залежать від доброчесності виборних посадових осіб, демократичності політичної системи загалом і виборчого процесу зокрема. Останні виборчі кампанії в Україні свідчать, що грубі порушення демократичних принципів волевиявлення (втручання влади у виборчий процес, підкуп виборців, незаконні судові рішення) призвели до того, що здебільшого виборні посади обіймають особи, які не відповідають стандартам доброчесності [11]. У подальшому діяльність виборних посадових осіб також супроводжується корупційною поведінкою, найпоширенішими проявами якої є: конфлікт інтересів у діяльності виборних осіб, насамперед суміщення депутатської роботи, політичної діяльності з підприємницькою діяльністю та роботою в органах виконавчої влади, що заборонено законом; підкуп виборних осіб,

здійснення тиску на них або на бізнес, до якого мають стосунок депутати, з метою ухвалення певних рішень або переходу до іншої депутатської фракції (групи); незаконне лобювання інтересів окремих осіб чи бізнес-структур тощо.

Політичною корупцією є використання особою, що обіймає державну посаду, довірених йому державно-владних повноважень і прав, службового становища та статусу в системі державної влади, статусу органу державної влади, який він представляє, з метою протиправного отримання особистої та (або) групової, в тому числі і на користь третіх осіб, політичної вигоди (політичного збагачення) [10, с. 195]. Основний зміст політичної корупції – це корумповані форми реалізації динамічної політики, зловживання владою, лобювання вигідних для корпоративних груп політичних й економічних рішень, політичний патронаж, підкуп тощо. Змістом також є сукупність різних за змістом і ступенем суспільної небезпеки протиправних діянь, які здійснюються для досягнення політичних цілей, суттєво впливають на формування та функціонування органів влади й управління, прийняття і реалізацію ними політичних рішень, спотворюючи при цьому політичний та економічний курс держави.

До суб'єктів забезпечення безпеки держави в системі запобігання та боротьби з корупцією треба віднести такі: органи прокуратури, у тому числі Спеціалізована антикорупційна прокуратура; органи Національної поліції України; Національне антикорупційне бюро України; Національне агентство з питань запобігання корупції; Державне бюро розслідувань; Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів; Вищий антикорупційний суд. Діяльність зазначених суб'єктів спрямована на ефективне запобігання та протидію різним проявам корупції у нашій державі.

До інших суб'єктів, які забезпечують протидію корупції, можна віднести такі: представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експерти відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних комісій, громадських рад, рад громадського контролю, що утворені при державних органах та беруть участь у підготовці рішень із кадрових питань, підготовці, моніторингу, оцінці виконання антикорупційних програм [3, с. 126]. Держава з боку посадових осіб отримала можливість здійснювати додатковий фінансовий контроль (незважаючи на обов'язкову перевірку державними фіскальними органами, яку ніхто не скасовував) та фінансовий тиск на громадських активістів і громадські організації, які борються з корупцією в органах цієї ж влади.

Досліджуючи політичну корупцію як загрозу національній безпеці, варто визначити основні політичні детермінанти, які сприяють розвитку цього небезпечного, деструктивного явища в Україні. До основних причин можна віднести такі: політико-правові, до яких відносять несприятливі характеристики політичної та управлінської еліти, політичну нестабільність, недосконалість механізмів взаємовідносин органів державної влади з політичними партіями, відсутність стійких традицій демократії, недоліки регулювання державою фінансування політичних партій, обмеження суспільно-політичних свобод, надмірну політичну децентралізацію; правові (нерозвиненість антикорупційного законодавства, прогалини в правовому регулюванні суспільних відносин, суперечності між положеннями різних нормативно-правових актів, нечіткість або незрозумілість лінгвістичних формулювань правових норм, винятки із загальних прав та процедур, заплутаність та розпорошеність правового регулювання тощо) [13, с. 92]; управлінські, до яких належать: слабка дієвість державного контролю, структурно-функціональні недоліки системи державних органів, непрозорість їх діяльності, невпорядкованість загальної адміністративної процедури, нерозвиненість адміністративного судочинства, відсутність належного організаційного забезпечення антикорупційної діяльності, недоліки надання адміністративних послуг тощо.

У межах дослідження варто зазначити нормативно-правову основу протидії корупції в Україні. Загалом до системи антикорупційного законодавства належать кодифіковані та некодифіковані нормативно-правові акти: Кримінальний кодекс України, Кримінально-процесуальний кодекс України; Закони України «Про запобігання корупції», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» від 18 квітня 2013 року №221-VII (зміни до ст. 354, 368, 369, 370 КК України); «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики»; «Про Національне антикорупційне бюро України», Закон України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889-VIII тощо. До того ж до зазначеної системи входять підзаконні нор-

мативно-правові акти, зокрема: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 червня 2000 р. № 950 «Про затвердження Порядку проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» тощо.

Важливо наголосити, що забезпечення національної безпеки є багаторівневою, внутрішньо узгодженою системою, яка спрямована на охорону і захист відповідних об'єктів: людини, суспільства і держави. Однак саме політична корупція та корупція в органах публічної влади є одним з найбільш небезпечних видів, оскільки спричиняє невіру народу на фінансову доброчесність високопосадових осіб, непрозорий бюджетний менеджмент, корумпованість системи державних закупівель – все це найактуальніші проблеми, що потребують негайного вирішення.

Висновки. Політичні потрясіння, поглиблення прірви в соціальному розшаруванні суспільства, криміналізація всіх сфер суспільного життя, вияви регіонального сепаратизму, конфесійне та інше протистояння – це не повний перелік наслідків саме політичної корупції в Україні. Наявність зазначених вище негативних явищ свідчить про низьку ефективність правового регулювання суспільних відносин, внутрішні загрози як людині (громадянину), суспільству та державі, так і загрози деградації правової системи держави. Зазначене – це наслідки наявної політичної корупції в Україні, вияв того, що правова система України не відповідає новим вимогам суспільства. Це також наслідки переформатування правової системи України відповідно до інтересів окремих олігархічних кланів з метою отримання влади, протистояння між якими постійно загострюється. Правова система для них є тим механізмом, за допомогою якого вони прагнуть виконати власні завдання – завоювати владу, утримувати її та за її допомогою нарощувати капітал.

Отже, політична корупція як феномен чинить найнебезпечніший вплив саме на функціонування правової системи в Україні. Її суб'єкти прагнуть змінити законодавство для задоволення власних інтересів. За таких умов правова система не виконує свого призначення – бути чітко визначеним, справедливим регулятором суспільних відносин, гарантувати безпечне існування людини, суспільства та держави.

Список використаних джерел

1. Global Corruption Report. Transparency International. URL : <http://www.transparency.org/publications/gcr/gcr>.
2. Абрамов В. В. Дефиниция «безопасность» в гражданском праве и законодательстве. Пермь, 2011. URL : <http://www.jurvestnik.psu.ru/index.php/ru/vypusk4142011/17-2010-12-01-13-31-58/-4-14-2011/259-7-definicziya-lbezopasnostr-v-grazhdanskom-prave-i-zakonodatelstve>.
3. Бондар Г. Л. Корупційні загрози національній безпеці та демократії в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Державне управління*. 2019. № 1. С. 123–131.
4. Васильев А. И. Система национальной безопасности Российской Федерации (конституционно-правовой анализ) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук :12.00.02 / Санкт-Петербург. ун-т МВД России. Санкт-Петербург, 1999. 34 с.
5. Гошовська В. А. Політична корупція як об'єкт наукового дослідження. 2017. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znprnadu_2017_2_15.
6. Колоткина О. А. Право личности на безопасность: понятие и механизмы обеспечения в РФ: теоретико-правовое исследование : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Саратов. гос. ун-т. Саратов, 2009. 26 с.
7. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96. (зі змінами і допов.) *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 38. Ст. 160.
8. Мельник М. Політична корупція: сутність, чинники, засоби протидії. 2009. № 7. С. 67–72.
9. Миронова Н. Коррупция в Украине. URL : https://laws.studio/grajdanskoe-obschestvo_1354/pravovaya-bezopasnost-smysl-soderzhanie-75985.html.
10. Нисневич Ю. А. Политическая коррупция: определение, формы проявления, механизм и ресурсы. Москва: Де Ново, 2012. 260 с.
11. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1699-11 (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 46. Ст. 2047.
12. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 черв. 1993 р. № 964 (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
13. Пархоменко-Куцевіл О. Формування політики державної безпеки України в контексті запобігання та протидії корупції. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. Вип. 1 (40). С. 90–95.

Надійшла до редакції 08.06.2021

References

1. Global Corruption Report. Transparency International. URL : <http://www.transparency.org/publications/gcr/gcr>.
2. Abramov V. V. Defynitsiya «bezopasnost» v hrazhdanskom prave v zakonodatelstve [The definition

of «security» in civil law and legislation]. Perm, 2011. URL : <http://www.jurvestnik.psu.ru/index.php/ru/vypusk4142011/17-2010-12-01-13-31-58/-4-14-2011/259-7-definicziya-lbezopasnostr-v-grazhdanskom-prave-i-zakonodatelstve> [in Russ.].

3. Bondar H. L. (2019) Koruptsiini zahrozy natsionalnii bezpetsi ta demokracji v Ukraini [Corrupt the national security and democracy in Ukraine]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia : Derzhavne upravlinnya*, no 1, pp. 123-131 [in Ukr.].

4. Vasilyev A. I. (1999) Sistema natsyonalnoy bezopasnosti Rossiskoy Federatsyi (konstytutsyonno-pravovoy analiz) [The system of national security of the Russian Federation (constitutional and legal analysis)] : avtoref. dys. ... d-ra yurid. nauk : 12.00.02 / Sankt-Peterburg. un-t MVD Rossii. Sankt-Peterburg, 1999. 34 p. [in Russ.].

5. Hoshovska V. A. (2017) Politychna koruptsiia yak ob'iekt naukovoho doslidzhennia [Political corruption yak object of scientific dosage]. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2017_2_15 [in Ukr.].

6. Kolotkyna O. A. (2009) Pravo lichnosti na bezopasnost: ponyatiye i mekhanizmy obespecheniya v RF: teoretiko-pravovoye issledovaniye [The right of the individual to security: the concept and mechanisms of ensuring in the Russian Federation: theoretical and legal research] : avtoref. dis. ... kand. yurid. nauk : 12.00.01 / Saratov. gos. un-t. Saratov. 26 p. [in Russ.].

7. Konstytutsiya Ukrainy [Constitution of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96. (zi zminamy i dopov.) *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, 2019, no 38, art.160 [in Ukr.].

8. Melnyk M. (2009) Politychna koruptsiya: sutnist, chynnyky, zasoby protydyiyi [Political corruption: essence, factors, means of counteraction]. no 7, pp. 67-72 [in Ukr.].

9. Mironova N. Korruptsiya v Ukraine [Corruption in Ukraine]. URL : https://laws.studio/grajdanskoe-obschestvo_1354/pravovaya-bezopasnost-smyisl-soderzhanie-75985.html [in Russ.].

10. Nysnevych Yu. (2012) A. Polytycheskaia koruptsiya: opredelenye, formi proiavlennia, mekhanizmy y resursy [Political corruption: definition, forms of manifestation, mechanism and resources]. Moskva : De Novo, 260 p. [in Russ.].

11. Pro zasady derzhavnoyi antykoruptsiynoyi polityky v Ukraini (Antykoruptsiyna stratehiya) na 2014-2017 roky [On the ambush of the state anti-corruption policy in Ukraine (Anti-corruption strategy) for 2014-2017] : Zakon Ukrainy vid 14 zhovtnia 2014 r. № 1699-11 (zi zminamy i dopov.). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2014, no 46, art. 2047 [in Ukr.].

12. Pro osnovy natsionalnoyi bezpeky Ukrainy [On fundamentals of the national security of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 19 cherv. 1993 r. № 964 (zi zminamy i dopov.). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15> [in Ukr.].

13. Parkhomenko-Kutsevil O. (2019) Formuvannia polityky derzhavnoi bezpeky Ukrainy v konteksti zapobihannia ta protydyii koruptsii [Formation of the policy of the state security of Ukraine in the context of the failure and anti-corruption]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*, issue 1, pp. 90-95 [in Ukr.].

ABSTRACT

Andriy Rybalkin, Mariya Taranina. Political corruption as a threat to ukrainian national security.

The article examines political corruption as one of the biggest threats to Ukraine's national security.

The current state of corruption in our country in accordance with the statistical indicators of international independent organizations has been studied. The determinants of political corruption have been identified, in particular: direct political, legal and managerial. Regulations in the field of preventing and combating corruption in Ukraine are analyzed. The subjects of anti-corruption in our state have been identified. Based on the analysis, it is proposed to add civil society institutions to the list of authorized entities to increase public confidence in public authorities, as well as for constant control and supervision. It is determined that the level and scale of corruption in Ukraine, the effectiveness of combating corruption processes largely depend on the integrity of elected officials, the democracy of the political system in general and the electoral process in particular. Recent election campaigns in Ukraine show that gross violations of democratic principles of expression of will (government interference in the election process, voter bribery, illegal court decisions) have led to the fact that most elected positions are held by persons who do not meet integrity standards. It is stated that the main content of political corruption is corrupt forms of dynamic policy implementation, abuse of power, lobbying for political and economic decisions beneficial for corporate groups, political patronage, bribery, etc. The content is also a set of different in content and degree of public danger of illegal acts committed to achieve political goals, significantly affect the formation and functioning of government and administration, their adoption and implementation of political decisions, distorting the political and economic course of the state. It is concluded that political upheavals, deepening the gap in the social stratification of society, criminalization of all spheres of public life, manifestations of regional separatism, confessional and other confrontation - this is not a complete list of consequences of political corruption in Ukraine. The presence of the above negative phenomena indicates the low efficiency of legal regulation of social relations, internal threats to both man (citizen), society and the state, and the threat of degradation of the legal system of the state. This is a consequence of the existing political corruption in Ukraine, a manifestation of the fact that the legal system of Ukraine does not meet the new requirements of society.

Keywords: *corruption, national security, Constitution, rights and freedoms, politics.*